

ДОСВІД ЄС ІЗ ГАРМОНІЗАЦІЇ ПРЯМОГО ОПОДАТКУВАННЯ Й МОЖЛИВОСТІ ЙОГО ВИКОРИСТАННЯ В УКРАЇНІ

EU EXPERIENCE IN CONSOLIDATION OF DIRECT TAXATION AND THE POSSIBILITIES OF ITS USE IN UKRAINE

Аліна КУЛАЙ,
кандидат економічних наук,
Східноєвропейський національний
університет імені Лесі Українки, Луцьк

Alina KULAI,
PhD in Economics,
Lesya Ukrainka Eastern European
National University, Lutsk

Важливе значення для подальшого поглиблення й розвитку європейської інтеграції мають заходи з боку ЄС щодо регулювання та гармонізації прямого оподаткування громадян і доходів компаній податками на доходи, прибуток, доходів від операцій з капіталом та податку на відсотки і дивіденди, які мають прямий вплив на соціальну політику держав-членів, мобільність (рух) капіталу і є однією з найбільш складних сфер гармонізації податкової системи ЄС. Аналіз стану державного фінансового навантаження на валовий національний дохід (ВНД) проведено за всіма видами податків, включаючи обов'язкові страхові соціальні внески. Загальне навантаження на ВНД у 2012 році в ЄС становило 36,3% і в порівнянні з 2002 роком майже не змінилося (+0,1%). Водночас при загальному стабільній динаміці надходжень непрямих податків та соціальних внесків у передкризовому періоді й початку глобальної фінансової кризи (2004-2007 роки) спостерігається спроба ряду країн ЄС (Болгарія, Кіпр, Мальта, Хорватія, Латвія, Іспанія, Литва та ін.) підвищити прямі податки з доходів корпорацій в цілому на 0,5%. У період рецесії переважна більшість країн, що підвищували прямі податки корпорацій, за винятком Кіпру (+5,6%) і Мальти (6,8%), як і в цілому в ЄС, змушені були їх суттєво знизити (рис. 1).

Невиправданість дій урядів ряду країн з підвищення прямого оподаткування корпорацій у певній мірі спонукала до поглиблення фінансової кризи, а їх причиною була податкова конкуренція між державами – членами ЄС та країнами за межами ЄС. Податкова конкуренція в ЄС, з одного боку, є суворою реальністю і чинить значний тиск на національні податкові системи, а з другого – використовується в ряді держав-членів для створення комфортних умов великим корпораціям і тісно пов'язана з риторикою зниження податків для корпоративних підприємств і багатих [2]. Суттєвий вплив на стан прямого оподаткування чинить сама структура податків, включаючи соціальні внески, яка в значній мірі піддається впливу стану гармонізації оподаткування з боку ЄС. Враховуючи те, що прямі податки і соціальні внески мають спільне джерело виплат – валовий дохід підприємства, доцільно політику структури цих двох обов'язкових платежів щодо їх навантаження на дохід підприємства розглядати одночасно. Підтвердженням цьому є періоди 2002-2005 і 2009-2012 років (рис. 1). Зазначене є актуальним і для України, оскільки у нас різниця в навантаженні на ВВП між прямими податками і страховими соціальними внесками становить 2,3%, причому в окремі періоди це навантаження має тенденцію до зближення.

Для досягнення основної мети ЄС – формування єдиного внутрішнього ринку – першочерговим завданням в частині конвергенції фінансової системи була гармонізація непрямих податків, і лише під впливом глобалізації та інтенсифікації міграції капіталу в кінці ХХ століття розпочалися практичні напрацювання Комісії з питань гармонізації прямих податків. Слід зазначити, що окремі з них, як, зокрема,

пропозиції комісії Ньюмарка, Вернера та інші (1975) були занадто радикальними, що передбачали повну уніфікацію податкового законодавства, запровадження єдиних ставок прямих податків та інші заходи з податкової гармонізації, не враховували наявні національні особливості та асиметрії цієї сфери оподаткування, а тому їх запровадження не могло відбутися. Передчасними були також пропозиції комісії Рудінга (1992) щодо встановлення, за аналогією підходів непрямих оподаткування, верхньої та нижньої меж ставок оподаткування податку на прибуток компаній.

Проведені у 90-х роках минулого століття наукові дослідження з питань зближення податкової політики в ЄС доводять, що автономія країн та неоднорідність їх економічних структур і політичних переваг державного втручання суттєво превалюють над ідеєю фіскального вирівнювання в ЄС. Пропоновані два основних напрями податкової конвергенції – зближення податкового навантаження та зближення структури податків або їх компонентів [4] – не завжди знаходять підтримку серед країн-членів, оскільки стосуються національних інтересів та національних традицій ведення бізнесу, формування й використання суспільних фондів фінансових ресурсів. Досить гострою не тільки в ЄС, а й у всьому світі, як зазначалося у звіті Комісії з питань розвитку податкових систем ЄС, залишається проблема оподаткування доходів від капіталу, зокрема процентних доходів від заощаджень, які утворюють найбільш мобільну базу, і відмінності в оподаткуванні можуть викликати серйозні спотворення в розподілі капіталу і потоків [5].

Зазначене в певній мірі спонукало до зміни напряму гармонізації прямого оподаткування – з пропонованих раніше варіантів створення уніфікованої системи прямих податків на гармонізацію зближення існуючих національних податкових систем у частині регулювання податкової конкуренції та оптимізації оподаткування пасивних доходів з операцій із використання капіталу та інших активів. Пропоновані Комісією ще в 1969 році проекти директив щодо гармонізації оподаткування операцій зі злиття й поглинання компаній країнами-членами не приймалися протягом більше

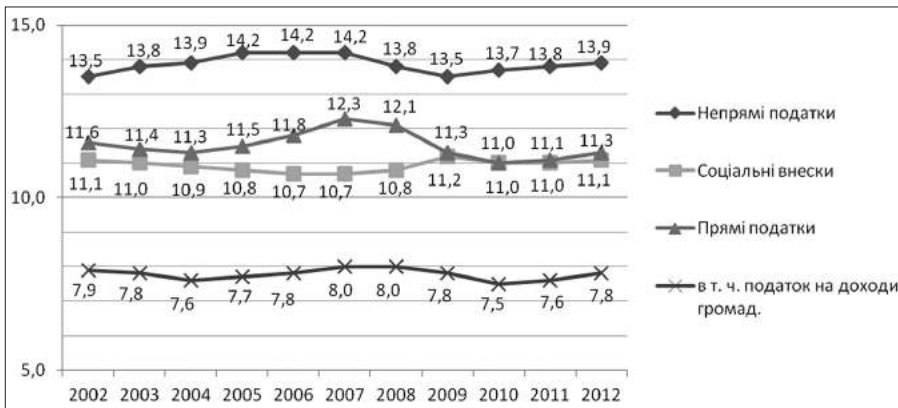
20 років, і тільки у 1990 Радою прийнято дві директиви з оподаткування операцій зі злиття компаній (Директива про злиття – Merger Directive) і взаємовідносин материнських і дочірніх компаній (Parents/Subsidiary Directive) та Арбітражна конвенція (Arbitration Convention) [6]. Характерною особливістю цих документів є те, що ЄС було змінено підхід щодо вибору напряму конвергенції прямого оподаткування – від намагання встановлення нових правил оподаткування до гармонізації існуючих податкових систем в умовах спільного ринку.

Директива «Про загальноприйнятну систему оподаткування товариств різних держав-членів при злитті, поділі, передачі активів і обміні акцій» (далі Директива про злиття), яка була введена в дію у 1992 році, з урахуванням змін, внесених Радою у 2005 році [7], передбачає

У статті проаналізовано процеси консолідації прямого оподаткування в ЄС, що відбулися в період 1957-2014 років, визначено основні етапи конвергенції податкової політики ЄС, їх взаємозв'язок та вплив на розвиток національних економік країн-членів. Аналіз податкового навантаження в ЄС проведено з використанням кластерних методів, з точки зору структури всіх податків, включаючи обов'язкові страхові внески на соціальне забезпечення. Обґрунтовано доцільність впровадження досвіду прямого оподаткування ЄС для України.

In the article it is analysed the processes of consolidation of direct taxation in the EU, which took place in the period of 1957 – 2014. We determined the main stages of the convergence of the taxation policy in the EU, their relationships and effect on the development of national economies of member countries. We analysed the tax strain in the EU using cluster methods, from the perspective of the structure of all taxes including obligatory insurance contributions for social security. It is proved the expediency of application of the EU experience in direct taxation for Ukraine.

Рис 1. Динаміка структури податків та соціальних внесків країн – членів ЄС за 2002-2012 роки, у % до ВВП

Складено автором за даними: Taxation trends in the European Union Data for the EU Member States, Iceland and Norway // Eurostat Statistical books. – [Electronic recourse]. – Access mode: http://ec.europa.eu/taxation_customs/taxation/gen.../tax.../index

комплекс заходів щодо гармонізації систем оподаткування операцій зі злиття, поділу, передачі активів та обміну акцій компаній країн-членів, метою яких є усунення податкових перешкод для транскордонної реорганізації за участю компаній, розташованих у двох або більше країнах-членах, наблизивши при цьому їх систему податкового регулювання до внутрішніх національних стандартів податкового законодавства країн-членів, що дає можливість компаніям здійснити транскордонну реорганізацію з мінімізованими податковими витратами. Директива містить перелік правових форм реорганізації, до яких вона застосовується, та передбачає передачу активів і зобов'язань до однієї або більше приймаючих компаній, а також відстрочку податків, що утворюються в результаті різниці між реальною вартістю активів і зобов'язань та їх вартістю для цілей оподаткування, за умови, коли активи, що передаються, формують галузь діяльності, а також операцій, пов'язаних з передачею акцій. Директива передбачає також звільнення від оподаткування додаткових грошових платежів, отриманих при реорганізації компанії чи обміні акціями за умови, що сума цього платежу не перевищує 10% номінальної вартості цінних паперів «компанії-одержувача», випущених при реорганізації, або 10% від номінальної вартості цінних паперів, наданих компанією, що отримує більшість голосуючих акцій, при обміні акціями іншої компанії та ряд інших питань нормативно-правового регулювання.

Крім нормативно-правового регулювання національних систем оподаткування, Директива про злиття враховує інтереси компаній, що реорганізуються, створюючи рівні умови для вільного вибору розміщення своїх капіталів, а також умови економічної вигоди акціонерів через звільнення від оподаткування грошових платежів і надання податкових відстрочок, захищаючи при цьому фінансові бази компаній від недобросовісної податкової конкуренції. Директива 2005/19/ЄС, якою внесені зміни до Директиви про злиття, поглиблює ступінь гармонізації оподаткування операцій з капіталу шляхом поетапного зниження встановленого порогу з 25% до 10% частки акцій у статутному капіталі компанії, що реорганізується, для гарантії ненастання податкових наслідків для «компанії-одержувача» щодо списання акцій компанії, яка реорганізується. Крім цього, директивою розширено перелік форм реорганізації компаній (поділ, розщеплення), на які поширюється дія гармонізованого оподаткування, узгоджено ряд положень щодо філій дочірніх компаній та інші зміни.

Водночас гармонізований режим оподаткування капіталу з операцій реорганізації капіталу крім позитивного впливу на стан внутрішнього ринку ЄС має ряд недоліків, що полягають у наявності ряду винятків, які суттєво обмежують можливості компаній щодо вільного переміщення їх капіталів. Зокрема, це стосується компаній, які не мають своїх постійних представництв або підрозділів у країні, де знаходиться компанія, яка реорганізується, для обліку резервів та збитків цієї компанії, а тому внутрішній режим оподаткування в даному випадку залишається поза гармонізацією транскордонних операцій з капіталом.

Не менш важливим у системі практичних заходів ЄС щодо гармонізації прямих податків є правове регулювання оподаткування прибутку і доходів між асоційованими компаніями, які знаходяться в різних країнах – членах ЄС. Необхідність такого кроку була обумовлена наявною на початку 90-х років минулого століття суттєвою різницею в національних податкових системах щодо оподаткування фінансових взаємовідносин материнських і дочірніх компаній в частині перерозподілу прибутку (доходів) між ними, в порівнянні з тими, що застосовувалися до компаній і підприємств однієї держави – члена ЄС. Директивою 90/435/ЄС від 23 липня 1990 року «Щодо загальної системи оподаткування, яка застосовується до материнських компаній та дочірніх підприємств різних держав-членів» (далі Директива батьки/дочки) було запроваджено гармонізовану систему оподаткування в частині розподілу прибутку материнських компаній та філій (підприємств, самостійних підрозділів), розташованих у різних державах – членах ЄС шляхом не оподаткування таких прибутків (доходів) або їх оподаткування, одночасно надаючи дозвіл материнській компанії утримати зі сплачених податків ту частку податку на корпорацію, сплаченого дочірнім підприємством, яка має відношення до цих прибутків. Зазначене дало можливість уникнути подвійного оподаткування і створити взаємовигідні умови для співпраці між материнськими компаніями і дочірніми підприємствами різних країн – членів ЄС. У науковій літературі досить часто зазначену директиву скорочено називають як «Директива про дивіденди», незважаючи на те, що в переважній більшості її положень здійснюється регулювання перерозподілу прибутку і правил його оподаткування.

Слід зазначити, що Директива батьки/дочки, так само як і Директива про злиття, не скасовує діючі національні системи оподаткування прибутку, що перерозподіляється між материнськими компаніями та їх дочірніми підприємствами (філіалами), а лише гармонізує (впорядковує) ці системи в межах ЄС шляхом встановлення певних обмежень;

□ відповідності форми «компанії держави-члена» згідно з додатком до Директиви;

□ статус материнської компанії визнається за умови мінімального вкладу в розмірі 25% в капітал компанії іншої держави-члена;

□ здійснення оподаткування відповідно до національного податкового законодавства будь-якої держави-члена, що вважається резидентом цієї держави-члена для отримання податків і підлягає оподаткуванню одним із видів національних податків, визначених у Директиві, без права вибору або заміни, а згідно з угодою щодо подвійного оподаткування, укладеною з третьою державою, яка не вважається резидентом для отримання податків за межами Співтовариства, та інші обмеження.

Водночас Директивою передбачено, що прибутки, які дочірнє підприємство надає материнській компанії, виключаються з податку на дохід, якщо остання утримує як мінімум 25% капіталу дочірнього підприємства, за винятком особливих умов для компаній Грецької та Португальської Республік і Федеративної Республіки Німеччина. Одночасно державам – членам материнської компанії надано право не стягувати податок на дохід з прибутків, які така компанія отримує від дочірнього підприємства. Також збережено право вирахування з оподатковуваних прибутків материнської компанії будь-яких податків стосовно вкладу і будь-яких витрат, що пов'язані з розподілом прибутків дочірнього підприємства, а управлінські витрати, які відносяться до вкладу у цьому випадку фіксуються як однакова ставка у випадку, коли вони не перевищують 5% прибутків, наданих дочірнім підприємством. У запровадженій системі оподаткування прибутку, з якого сплачуються дивіденди, де материнська компанія і дочірнє підприємство знаходяться в різних країнах, не завжди досягалася мета уникнення подвійного оподаткування, а ряд компаній, що не відповідали переліку Директиви, взагалі не підпадали під гармонізоване оподаткування.

З метою удосконалення системи оподаткування взаєморозрахунків з перерозподілу прибутку (доходу) та виплати дивідендів Радою розширено

перелік організаційних форм компаній та пом'якшені умови щодо мінімального порогу частки акцій у дочірній компанії (підприємстві) з 25% поетапно до 10% з 1 січня 2009 року (20% – з 1 січня 2005 року по 31 грудня 2006 року; 15% – з 1 січня 2007 по 31 грудня 2008 року). До переліку компаній, що підпадають під материнські й дочірні компанії, були включені окремі кооперативи, ощадні банки, асоціації з комерційною діяльністю та інші організаційні форми [11]. У прийнятій Директиві 2003/123/ЄС з метою усунення подвійного оподаткування дочірніх компаній застосовано метод вирахування податку материнської компанії, сплаченого з податку послідовними дочірніми компаніями, та інші зміни. Слід зазначити, що прецедентом внесення змін були також рішення Європейського суду з питань оподаткування прибутків материнських і дочірніх компаній, прийняті не на користь Комісії ЄС.

Таким чином, основною метою гармонізації оподаткування фінансових взаємовідносин між материнськими і дочірніми компаніями було досягнення максимального уникнення подвійного оподаткування та створення середовища нейтральності в оподаткуванні країн – членів ЄС. Водночас зазначені зміни жодним чином не враховують фінансові взаємовідносини компаній, які мають мережу дочірніх підприємств у третіх країнах, що негативно позначається на організаційній структурі міжнародних фінансово-промислових груп, які обмежуються кількістю європейських холдингових компаній. У ряді країн-членів з початку 2000 року продовжується недотримання встановлених обмежень щодо частки акцій материнських компаній у капіталі дочірніх підприємств (Німеччина, Нідерланди), не встановлюється мінімальний період дотримання дольової участі у власності материнської компанії (Фінляндія, Швеція). Зазначене свідчить про необхідність подальшої лібералізації оподаткування транскордонних операцій з капіталом не тільки між асоційованими компаніями, а і з третіми країнами.

Не менш важливим у контексті оподаткування доходів (прибутків) корпорацій залишається податок на особисті доходи громадян, який у структурі доходів національних бюджетів країн-членів упродовж багатьох років залишається стабільним джерелом наповнення їх бюджетів (21-21,8%), а в структурі ВНД цей податок займає 7,7-8,0%. Слід зазначити, що національні уряди в останні роки не вживали радикальних заходів щодо змін існуючих систем оподаткування особистих доходів громадян та відрахувань соціальних внесків, за винятком Греції, Люксембургу, Франції, Кіпру, Румунії, Словенії, Португалії та інших, причому в окремих із них ці зміни носили перманентний характер. Найбільше податкове навантаження з податку на власні доходи громадян упродовж останнього десятиріччя має Данія – понад 50% у структурі доходів, Швеція – 34,4%, Ірландія – 33,8%, а найменше – Словаччина – 9,2%, Хорватія – 10,3%, Болгарія – 10,6%, Чехія – 10,8%. Економічно високорозвинені країни мають набагато вище податкове навантаження з податку на доходи громадян, ніж країни, що недавно вступили до ЄС і знаходяться на стадії посиленої гармонізації своїх податкових і бюджетних систем до стандартів ЄС.

В Україні податок з доходів фізичних осіб також є важливим джерелом наповнення бюджетів усіх рівнів. Водночас у структурі доходів Зведеного бюджету цей податок у 2014 році займав лише 13,3%, а ВВП – 3,7%, що у 2,1 раза менше за показник країн – членів ЄС за 2012 рік, або в 3,3 раза менше, ніж у Польщі, у 2,4 раза – ніж у Республіці Чехія. Така різниця у надходженнях податку з доходів громадян у порівнянні з ЄС обумовлена надзвичайно низьким рівнем оплати праці, високою тінізацією оплати праці та різницею в системах оподаткування окремих доходів громадян.

Майже одночасно з напрацюваннями в ЄС щодо гармонізації оподаткування прибутку й дивідендів вживаються заходи, спрямовані на вдосконалення загальної системи оподаткування процентів, роялті та ліцензійних платежів між асоційованими компаніями різних держав – членів ЄС. Враховуючи те, що односторонні заходи з уникнення подвійного оподаткування за двосторонніми угодами не забезпечують у повній мірі досягнення мети (не завжди є можливість зменшення суми податку на платежі, які передаються материнською компанією дочірнім підприємствам, а також застосування занижених ставок, проблеми з готівкою при оподаткуванні у джерела виплати та інші), Єврокомісією ще у 1998 році було підготовлено проект директиви Ради [13], якою передбачено гармонізацію національних систем оподаткування процентів, роялті та платежів з метою усунення

недобросовісної конкуренції та створення сприятливих умов розвитку всіх секторів бізнесу незалежно від розмірів підприємства (компанії) та її географічного розташування в межах Співтовариства.

У 2003 році Радою приймається рішення з формування гармонізованої загальної системи оподаткування процентів, роялті та платежів за аналогією, визначеною Директивою 90/435/ЄЕС (батьки/дочки), дія якої поширюється на компанії, що сплачують корпоративний податок, є податковим резидентом країни – члена ЄС та засновані на організаційних формах і типах, визначених у додатку до Директиви. Сутність заходів з гармонізації, визначених Директивою 2003/49/ЄС [11], полягає в тому, що держави-члени не повинні накладати податки на відсотки і роялті, що виникають на їх території, фактичним власником в яких є компанії-нерезиденти, а тому такі доходи оподатковуються тільки один раз у державі-члені, в якому встановлюється фактичний власник. Директива передбачає поетапну уніфікацію ставок оподаткування в період п'яти років з 10 до 5%. Рада передбачає, що заходи з гармонізації оподаткування процентів, роялті та платежів дозволять компаніям більш ефективно використовувати можливості єдиного ринку.

Водночас, за даними Міжнародного податкового довідника [3], серед країн світу в основному діапазон ставок оподаткування дивідендів, процентів, роялті і платежів коливається в межах 5-15% і тільки між окремими країнами застосовуються високі ставки 20-30%. Зокрема, США у 2012 році із 58 країн з оподаткування роялті у 38% країн застосовано ставку 35% із суми перевищення оподаткованого доходу, у 34% країн – ставку 10%, у шести країнах (Туніс, Румунія, Таїланд, Філіппіни, Індія, Ізраїль) – 15%, у трьох країнах (Пакистан, острівна держава Тринідад і Тобаго, Швейцарія) – 30%, у чотирьох країнах (Ісландія, Болгарія, Словенія, Нова Зеландія) та Італії – 8%. У переважній більшості країн – членів ЄС з оподаткування роялті США було застосовано ставку 10%. Майже аналогічна ситуація з диференціації ставок з оподаткування процентів.

Стабільним є підхід до встановлення ставок з оподаткування дивідендів, процентів, роялті та платежів у Японії: із 60 країн з 56 країнами застосовується ставка 10 і 15%, і лише з Австрією (з дивідендів) встановлена ставка 20%, Бразилією відповідно – 12,5; 25%, Таїландом – 20% з дивідендів і 25% із процентів, Шрі-Ланкою – 20% з дивідендів.

Незважаючи на заходи з гармонізації оподаткування за джерелом виплат, у значній частині країн-членів продовжується зберігатися суттєва різниця в ставках оподаткування дивідендів, процентів, роялті та платежів. Зокрема, у Великій Британії, яка має угоди з 117 країнами, крім тих країн, з якими оподаткування здійснюється із сум перевищення оподаткованого доходу, застосовується 10 ставок у діапазоні від 1% (Тайвань) до 25% (Таїланд). З країнами – членами ЄС встановлено п'ять ставок у діапазоні від 5% (Польща, Португалія, Словенія) до 15% (Бельгія). Німеччина у 2012 році практично повністю зі всіма країнами – членами ЄС гармонізувала ставки оподаткування дивідендів у розмірі 15%, крім Греції, де діяла ставка 25%. Водночас з оподаткування процентів та роялті застосовано п'ять ставок у діапазоні від 3% (із Румунією) до 15% (із Бельгією).

Матеріали Міжнародного податкового довідника засвідчують, що серед країн – членів ЄС найвищим рівень гармонізації оподаткування за джерелом виплати спостерігається в оподаткуванні дивідендів, де ставки на 80-90% гармонізовані до рівня 15%, який здебільшого відповідає рівню, що застосовують інші країни світу. При цьому в оподаткуванні процентів і роялті ще не досягнуто визначеного нормативними документами ЄС рівня. Враховуючи загальносвітові тенденції та з метою поглиблення інтеграційних процесів з точки зору глобалізації товарних ринків світу, на наш погляд, доцільним було б ініціювати розробку Комісією рекомендацій з гармонізації оподаткування операцій з капіталом транснаціональних компаній та їх філій (підприємств), що знаходяться в ЄС із третіми країнами. Зазначене дало б можливість зменшити вплив недобросовісної податкової конкуренції на стан глобалізованого ринку товарів, послуг, робочої сили та капіталу, зменшити наявні диспропорції у структурі транснаціональних інвестицій, тим більше, що системи оподаткування в значній частині держав гармонізовані на умовах двохсторонніх договорів з уникнення подвійного оподаткування.

Не менш важливим компонентом правового регулювання щодо уникнення подвійного оподаткування є умови коригування прибутку асоційованих компаній. Сутність питання полягає у встановленні порядку

трансфертного ціноутворення, що використовується при розрахунках між окремими компаніями, промислово-фінансовими групами та їх філіями чи іншими структурними підрозділами. Напрацювання з питань усунення подвійного оподаткування Єврокомісією було розпочато ще у 1976 році з підготовки проекту відповідної директиви та згідно з Білою книгою про формування внутрішнього ринку ЄС (1985). Проект директиви після тривалих і непростих переговорів представників країн-членів у 1990 році був прийнятий як міжурядова Конвенція про ліквідацію подвійного оподаткування у зв'язку з коригуванням прибутку асоційованих підприємств [12].

Основною метою Конвенції було уникнення подвійного оподаткування при коректуванні податкових зобов'язань асоційованих компаній – податкових резидентів різних країн – членів ЄС шляхом включення прибутків до розрахунку оподаткованого прибутку лише в одній державі або нарахований на цей прибуток податок в одній державі, що зменшується на суму, яка дорівнює податку, нарахованому в іншій державі. Директива визначає уповноважені органи країн-членів, процедури та терміни розгляду спірних питань з оподаткування. Характерним для Конвенції є порядок введення її в дію: в міру ратифікації договірними сторонами протягом трьох місяців після здачі ратифікованого примірника на зберігання в офіс Генерального секретаря Ради Європейських співтовариств, а термін дії конвенції визначений на п'ять років з наступним продовженнями терміну на кожні п'ять років за згодою договірних сторін.

У Конвенції в якості основного механізму уникнення подвійного оподаткування при трансфертному ціноутворенні застосовано арбітражні процедури розгляду спорів між державам-членами, які полягають у наступному:

□ підготовка підприємством і подання компетентному органу Договірної держави протягом трьох років з часу першого повідомлення про наявність подвійного оподаткування заяви про дії, що призводять або можуть призвести до подвійного оподаткування;

□ досягнення протягом двох років між уповноваженими органами країн-членів згоди з питань усунення подвійного оподаткування;

□ якщо компетентні органи протягом двох років не досягли згоди щодо усунення подвійного оподаткування, то вони зобов'язані утворити комісію радників, яка надає висновок щодо підтвердження наявності подвійного оподаткування і формулює порядок його усунення. При наявності висновку комісії підприємство може виконати рішення щодо згоди між уповноваженими органами;

□ за підприємством зберігається право звернення до суду або трибуналу. Термін розгляду справи – два роки з часу надання постанови вищої апеляційної інстанції.

З точки зору досягнення основної мети Конвенція забезпечує усунення подвійного оподаткування в частині трансфертного ціноутворення і створює сприятливі умови функціонування внутрішнього ринку. Водночас, на нашу думку, не зовсім об'єктованими є терміни проходження процедур, які з урахуванням прав підприємств щодо розгляду спорів можуть продовжуватися більше п'яти років, у результаті чого в структурі транскордонних компаній можуть відбутися організаційні зміни не на користь однієї із договірних держав. Найбільш реальним є скорочення терміну погоджувального розгляду компетентними органами та комісією радників, скоротивши його до одного року. А термін підготовки і подання заяви доцільно не врегульовувати, а віднести цю процедуру під регулювання загальних термінів позовної давності для юридичних осіб у межах ЄС.

Таким чином, основний напрям конвергенції прямого оподаткування в ЄС спрямований на гармонізацію оподаткування транскордонних операцій асоційованих компаній промислово-фінансових груп на внутрішньому ринку ЄС шляхом уніфікації систем оподаткування країн-членів, зберігаючи при цьому їх національні особливості. Матеріали аналізу оподаткування корпоративного прибутку (доходу) за останні десять років свідчать про досить суттєву різницю в національних системах його оподаткування, а зміни, що відбуваються, практично не пов'язані з процесом гармонізації цього важливого прямого податку. У цілому по ЄС (EU-28) за період 2005-2014 років відбулося зниження, встановлених національним законодавством країн – членів ЄС максимальної ставки корпоративного податку на 2,4% (25,3 і 22,9%). На 2,1% було знижено ставку цього податку в країнах єврозони (EA-18) з 27,4% у 2005 році до 25,3% у 2014 році. За вказаний період у 14 країнах (Німеччина, Данія, Велика Британія, Швеція, Болгарія,

Чехія, Естонія, Іспанія та ін.) знизили стандартні ставки, 11 країн (Бельгія, Ірландія, Хорватія, Кіпр, Латвія, Литва, Мальта, Австрія, Польща, Румунія і Словаччина) взагалі не змінювали ставки оподаткування, а Франція (+3%), Угорщина (+3,1%) і Португалія (+4%) підвищили ставки.

На сьогодні, як зазначалося вище, в країнах ЄС зберігається суттєва відмінність у рівнях навантаження прямих податків на ВВП, що пов'язано із суттєвою різницею в ставках оподаткування корпоративного податку та національних системах оподаткування, які через незгоду країн-членів найближчим часом не будуть гармонізовані з огляду на їх незначний вплив на стан внутрішнього ринку ЄС. Діючі ставки корпоративного податку з прибутку (доходів) між окремими країнами різняться у кілька разів. Найнижчі ставки у 2014 році застосовували: Болгарія і Кіпр – 10%; Ірландія – 12,5%, Латвія і Литва – 15%. А найвищі: Франція – 38%, Мальта – 35%, Бельгія – 34%, Португалія – 31,5%, Італія – 31,4%, Німеччина – 30,2%, Іспанія – 30%. Крім основних ставок оподаткування значна частина країн застосовують додаткові ставки за рівнями та структурою прибутку (доходів). Не менш вагомий вплив на рівень оподаткування прибутку (доходу) чинить порядок вирахування податку, де використовується змішана система визначення обсягу податку в залежності від обліку податку (доходу) акціонерів, часткового заліку сум податку, сплаченого з прибутку, що розподіляється, а також інші особливості. Такий спектр особливостей прямого оподаткування в найближчій перспективі не має реальних можливостей для широкомасштабної гармонізації.

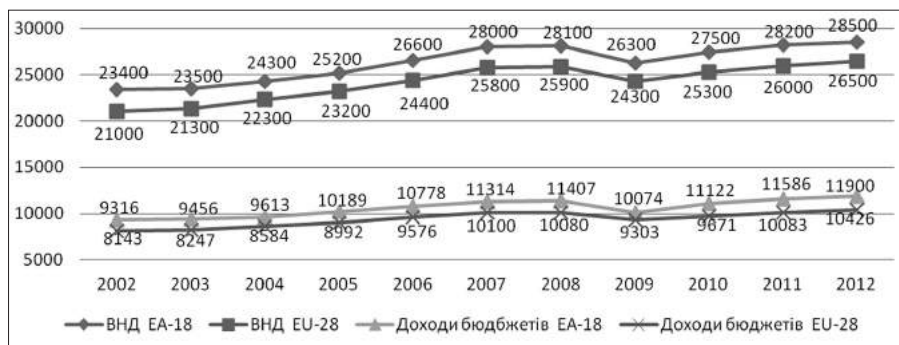
За таких умов для прямого оподаткування, при збереженні національних особливостей, на нашу думку, доцільно було б гармонізувати стандарти основних витрат платників податку, встановлення порядку їх обліку при розрахунках оподаткованого прибутку. До таких витрат можна віднести амортизацію, збитки, плату за користування кредитами та інші. Не менш важливим аспектом гармонізації прямого оподаткування залишається подальша уніфікація і стандартизація бухгалтерського обліку суб'єктів господарювання, що вимагає окремого науково-практичного дослідження.

Сучасний період економічного розвитку національних економік вимагає суттєвого зміцнення їх фінансових систем, збільшення обсягів власних фінансових ресурсів за рахунок збільшення валового національного продукту та гармонізації податкових систем до стандартів ЄС. Аналіз податків як співвідношення їх сум до ВНД і загального обсягу надходжень відповідних бюджетів не в повній мірі відображає реальний стан конвергентності національних фінансових систем за їх основними джерелами. Зокрема, мається на увазі те, наскільки національні уряди здійснюють процеси конвергенції окремо за рахунок власних, позичених та фінансових ресурсів ЄС або наскільки кожна держава здатна задовольнити потреби своїх громадян, і в якій мірі самі громадяни беруть у цьому участь.

Для порівняльного аналізу вибрано макроекономічні показники ВНД, доходи національних бюджетів, включаючи соціальні внески в розрахунок на душу населення та темпи приросту (падіння) ВВП за групами країн-членів (EU-28 і EA-1 (рис. 2). Темпи приросту ВВП на душу населення за 2002-2012 роки 28 країн-членів становили 126,2%, тоді як аналогічний показник доходів національних бюджетів – 128,0%. Ще більша різниця за цими показниками серед 18 країн єврозони – 5,9%. Водночас показники темпів приросту (падіння) обсягів ВНД за окремі роки є незіставними з аналогічними показниками ВНД і доходів бюджетів на одного мешканця країн-членів. Зокрема, у 2012 році в порівнянні з 2011 при збільшенні чисельності населення країн ЄС на 1,6 млн. осіб (0,3%) обсяг ВВП знизився відповідно на 0,4 і 0,6%, тоді як ВНД на душу населення зріс відповідно на 1,9 і 1,1%, а доходи бюджетів – на 3,4 і 2,7%. Це при тому, що за даними аналізу ставки оподаткування за основними податками в переважній більшості країн-членів були стабільними. Зазначена ситуація вимагає детального вивчення факторів впливу структури ВНД та дискреційних заходів як з боку ЄС, так і урядів країн-членів. Зазначене, на наш погляд, ще більше підтверджує необхідність пошуку нових механізмів оцінки стану фінансових систем у взаємозв'язку з показниками бюджету, які формуються виключно за даними бюджетного обліку.

Одним із недоліків бюджетно-податкової політики ЄС, на наш погляд, є недостатня ефективність впливу асигнувань з бюджету ЄС на витрати зі стабілізації та підтримки внутрішнього ринку, яка у значній мірі дає можливість «у співдружності» з механізмами кредитування/фінансування

Рис. 2. Динаміка ВНД і доходів національних бюджетів (включаючи соціальні внески) в розрахунку на душу населення країн ЄС за 2002-2012 роки, у євро

Джерело: складено за даними:

□ Eurostat – Population on 1 January. Code: tps00001. Persons. – [Electronic recourse]. Access mode: <http://ec.europa.eu/eurostat/product?mode=iew&code=tps00001>;

□ GDP per capita in PPS. – Eurostat – European Commission. – [Electronic recourse]. Access mode: <http://ec.europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tec00114&plug1>.

національних бюджетів підняти соціальні стандарти та розвинути інфраструктуру за рахунок запозичень та асигнувань спільного бюджету ЄС. Порівняльний аналіз податкоспроможності держав – членів ЄС за показником власних доходів національних бюджетів (включаючи соціальні внески) за період 2002-2012 років (рис. 3) підтверджує низьку ефективність заходів з бюджетно-податкової конвергенції. Якщо в цілому у 28 країнах ЄС за вказаний період доходи на душу населення зросли у 1,28 раза, у тому числі серед 18 країн євросони – у 1,277 раза, то кількість країн, які не перейшли межу середнього показника, залишилася незмінною – 16 країн (зростання відбулося за рахунок набуття з 1 липня 2013 року членства Хорватією).

Зберігають вищі за середній показник податкоспроможності в основному старожили об'єднаної Європи – Бельгія, Данія, Німеччина, Франція, Італія, Люксембург, Нідерланди, Великобританія, Ірландія, Австрія, Фінляндія і Швеція, які приєдналися до ЄС у 1995 році. У більшості країн цієї групи темпи приросту податкоспроможності відповідають середнім показникам у цілому в ЄС, за винятком Великобританії та Ірландії, де цей показник є найнижчим в ЄС: відповідно 1,07 і 1,11%. Зважаючи на уповільнені темпи приросту податкоспроможності економічно розвинених країн можна було б допустити, що для країн, які нещодавно приєдналися до ЄС, створені необхідні умови прискореного розвитку їх економіки та зростання публічних фінансових ресурсів. Однак цього не відбулося у переважній більшості нових країн-членів, а також окремих старожили об'єднаної Європи.

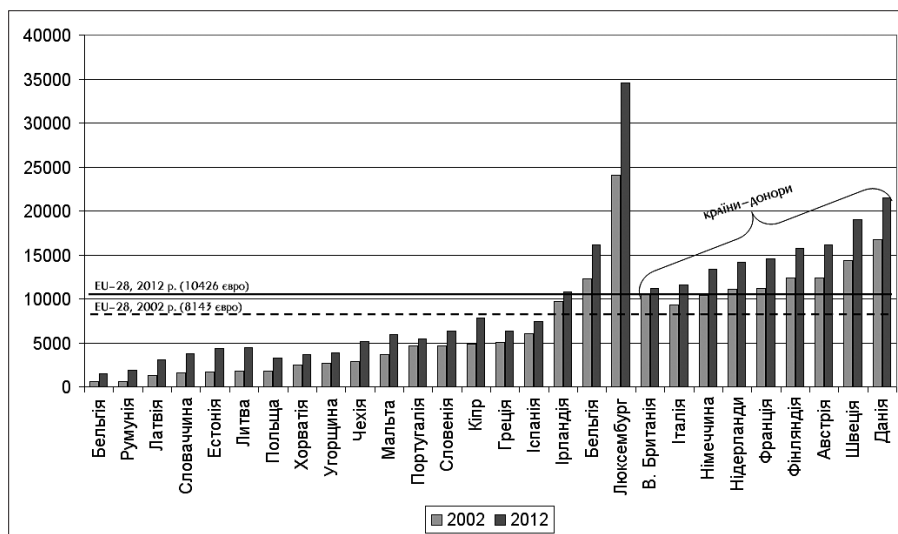
Характерним є той факт, що країни-члени, які отримували з об'єднаного бюджету в декілька разів більше коштів, як перераховували до нього, не здійснювали належних дискреційних заходів щодо конвергенції фінансових систем, а тому рівень їх податкоспроможності виявився найнижчим в ЄС, причому це стосується як нових членів, так і старожили об'єднаної Європи. Зокрема, Греція, Португалія, Польща, Угорщина, (члени ЄС відповідно з 1981, 1986 і 2004 років) за період з 2009 по 2013 роки отримали коштів з бюджету ЄС більше відповідно у 3,02; 2,94; 3,65; 4,77 раза, ніж перераховували до бюджету, а рівень податкоспроможності підвищили за останні 10 років лише відповідно на 1,25; 1,18; 1,79; 1,44%. Водночас країни Балтії (Литва, Латвія і Естонія), які набули членство в ЄС із 2004 року, також отримали фінансування з бюджету ЄС більше, ніж перераховували до бюджету – відповідно у 5,34; 4,39; 4,79 раза та домоглися суттєвого підвищення податкоспроможності відповідно у 2,33; 2,55; 2,5 раза. Якщо Ірландія мала незначні

темпи приросту податкоспроможності (111,03%), практично балансує міжбюджетні відносини з ЄС (120,57%) і утримує абсолютний показник доходів на душу населення на рівні 111,52% (11 627 євро), то Іспанія, Кіпр, Мальта досить повільно здійснюють дискреційні заходи щодо конвергенції їх фінансових систем, у результаті чого їх абсолютні показники суттєво нижчі за середні в ЄС, а коефіцієнти темпів конвергенції податкоспроможності за останні десять років становили відповідно 1,22; 1,60 і 1,66.

Водночас, як зазначалося вище, Великобританія, яка у 2009-2013 роках отримала з бюджету ЄС у порівнянні з внесками до бюджету найменше з усіх країн-членів (0,4958), мала у 2012 році одинадцятий показник власних доходів на душу населення – 11 216 євро, що вище середнього рівня 28 країн ЄС на 790 євро (107,5%), а за темпами приросту за 2002-2012 роки мала найнижчий показник – 106,9%. Це свідчить про те, що чинна система бюджетних взаємовідносин бюджету ЄС з національними бюджетами країн-членів не узгоджується зі станом дискреційних заходів країн-реципієнтів відносно податкового навантаження на одного мешканця. При цьому реформування системи бюджетних взаємовідносин спільного бюджету з національними бюджетами країн-членів з урахуванням постійного зростання міжнародної мобільності товарів та факторів виробництва під тиском ринку неминуче призведе до вимушеної податкової гармонізації та послаблення фінансового суверенітету.

Вжиті заходи з боку ЄС у цілому мають позитивний результат, який відповідає ситуації, що складається на макrorівні, де спостерігається поступова трансформація природи конкуренції в напрямі від «прямого протистояння» до «спів конкуренції» й далі до відкритого латентного співробітництва [1, с. 27]. Зазначене вимагає зміни підходів до управління на регіональному й мікроекономічному рівнях, застосування нових форм і методів аналізу та макроекономічного прогнозування. Запропонований вище аналіз стану гармонізації прямого оподаткування дає підстави для висновку, що заходи, які вживає ЄС, по-різному впливають на рівень конвергентності національних фінансових систем країн-членів за групами, а тому, якщо за останні десять років коефіцієнт рівня зближення економічного розвитку за оцінкою динаміки ВНД зріс на 0,23, то за рівнем бюджету

Рис. 3. Доходи національних бюджетів країн-членів ЄС на душу населення за 2002 – 2012 роки, в євро

Джерело: складено автором за даними:

□ Eurostat – Population on 1 January. Code: tps 00001. Persons. – [Electronic recourse]. Access mode: <http://ec.europa.eu/eurostat/product?mode=iew&code=tps00001>;

□ Taxation trends in the European Union Data for the EU Member States, Iceland and Norway. Statistical books. – [Electronic recourse]. Access mode: http://ec.europa.eu/taxation_customs/.../taxation/gen_info/.../tax.../2014/report.

Таблиця. Кластери країн-членів за критерієм обсягів національних бюджетів у розрахунку на одного мешканця

Групи країн за рівнем критеріїв	Критерій – обсяг доходів бюджетів на одного мешканця	Перелік країн
Перша група – найвищий рівень	від 20 000 до 35 000 євро	Данія, Люксембург
Друга група – високий рівень	від 10 000 до 20 000 євро	Австрія, Бельгія, В. Британія, Італія, Німеччина, Нідерланди, Фінляндія, Франція, Швеція
Третя група – середній рівень	від 5 000 до 10 000 євро	Греція, Іспанія, Кіпр, Мальта, Португалія, Словенія, Чехія
Четверта група – низький рівень	від 1 000 до 5 000 євро	Болгарія, Естонія, Латвія, Литва, Польща, Румунія, Словаччина, Угорщина, Хорватія

він знизився на 0,2. Проведений вперше К.Келлерманном та А.Каммером кластерний аналіз доходів національних бюджетів у співвідношенні до ВВП дав можливість виділити чотири групи країн-членів за типологією податкових систем [2]. У цьому дослідженні зроблено спробу розширити критерії кластерного аналізу, додавши показники доходів національних бюджетів у розрахунку на одного мешканця (див. табл.) за 2012 рік.

Зіставний аналіз кластерних груп країн-членів показав невідповідність показників бюджетів і ВНД на одного мешканця. Зокрема, ряд країн за показником ВНД можна відносити до групи з високим рівнем економічного розвитку, але за показником доходів бюджету – до країн, що мають найнижчий рівень у розрахунку на одного мешканця. Для прикладу: Угорщина, маючи 3 875 євро доходів свого бюджету на одного мешканця, за показником ВНД знаходиться на рівні високорозвинених країн. Ці факти свідчать про сумнівність оцінки обсягів ВНД. Кластеризацію країн за рівнем доходів бюджету в розрахунку на одного мешканця доцільно було б використовувати при визначенні міжбюджетних відносин як всередині ЄС, так і на національних рівнях.

Отже, позитивний досвід ЄС із прямого оподаткування в частині гармонізації баз оподаткування, політики ставок та організації фінансового контролю дає підстави для висновку, що податкова система України вимагає суттєвого реформування, в основі якого має бути встановлення реального сумарного податкового навантаження на доходи суб'єктів оподаткування. Адже за відносними макроекономічними показниками Україна наближається до середніх показників у ЄС, але за обсягами надходжень наша держава прирівнюється до таких країн, як Кіпр, Угорщина, Словаччина, Хорватія та інших, які за територією, населенням та іншими параметрами не порівнюються. В основі реформування податку на прибуток має бути не зниження ставок, про яке постійно заявляють у державі, а навпаки – законодавче встановлення порядку визначення бази оподаткування, який передбачав би конкретні запобіжники щодо шахрайства з обсягами доходів та витрат суб'єктів оподаткування. Що стосується податку з доходів фізичних осіб, оподаткування дивідендів та роялті, то тут необхідно запровадити диференційоване оподаткування в залежності від розмірів доходів, наприклад, так, як це встановлено в Німеччині. Ще один не менш важливий аспект – органи стягнення мають бути відсторонені від законодавчого процесу тощо. Ці та ряд інших заходів з гармонізації прямих податків можуть прискорити процеси руху України до членства в ЄС та суттєвого оздоровлення економіки країни в цілому.

ЛІТЕРАТУРА

1. Войнаренко М. Кластерні об'єднання: міжнародний досвід та українські реалії // М. Войнаренко, А. Береза // *Економіст*. – №10. – 2013. – С. 27–30. (с. 27).
2. Kellermann K., Kammer A. *Deadlocked European Tax Policy. Which Way Out of the Competition for the Lowest Taxes?* // *European Tax Policy*. – [Electronic recourse]. – Access mode: http://library.fes.de/pdf-files/ippg/ippg-2009-2/2-09_a_kellermann_us
3. *International Tax Handbook* 4th. – Edition Bloomsbury Professional Ltd, Maxwellton House, 41–43 Bolto Road, Haywards Heath, West Sussex, RH16 1BJ, Nexia International 2013. – [Electronic recourse]. Access mode: <http://www.nexia.com/InternationalTaxHandbook>
4. Francisco J. Delgado, María José Presno, *Tax policy convergence in EU: an empirical analysis*. *Revista de Economía Mundial* 26, 2010, 53–83. – [Electronic recourse]. Access mode: <http://www.ugr.es/~montero/XVleap/93.pdf>
5. *Taxation in European Union. Report on the Development of Tax Systems*. Commission of the European Communities. Brussels, 22.10.1996 COM(96) 546 final. – [Electronic recourse]. Access mode: http://aei.pitt.edu/38300/1/COM_96_546_final.pdf
6. *Council Directive of 23 July 1990 on the common system of taxation applicable to mergers, divisions, transfers of assets and exchanges of shares concerning companies of different Member States (90/434/EEC)*. – [Electronic recourse]. Access mode: http://ec.europa.eu/taxation.../taxation/...tax/mergers_directive/index_
7. *Council Directive of 23 July 1990 on the common system of taxation applicable in the case of parent companies and subsidiaries of different Member States (90/435/EEC)*. – [Electronic recourse]. Access mode: http://ec.europa.eu/taxation_customs/taxation/...tax/...directive/index_

8. *Convention on 23 July 1990 the elimination of double taxation in connection with the adjustment of profits of associated enterprises (90/436/EEC)*. – [Electronic recourse]. Access mode: http://ec.europa.eu/taxation_customs/taxation/...tax/transfer.../index_ (дата доступу: 27.12.2014);

9. *Council Directive 2005/19/EC of 17 February 2005 amending Directive 90/434/EEC 1990 on the common system of taxation applicable to mergers, divisions, transfers of assets and exchanges of shares concerning companies of different Member States*. – [Electronic recourse]. Access mode: http://ec.europa.eu/taxation.../taxation/...tax/mergers_directive/index_

10. *Council Directive 2003/123/EC of 22 December 2003 amending Directive 90/435/EEC on the common system of taxation applicable in the case of parent companies and subsidiaries of different Member States*. – [Electronic recourse]. Access mode: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32003L0123...>

11. *Council Directive 2003/49/EC of 3 June 2003 on a common system of taxation applicable to interest and royalty payments made between associated companies of different Member States*. – [Electronic recourse]. Access mode: http://info.portaldasfinancas.gov.pt/.../EU_Council_Directive_200349EC

12. *Convention on the elimination of double taxation in connection with the adjustment of profits of associated enterprises - Final Act - Joint Declarations - Unilateral Declarations 90/436/EEC*. – Official Journal L 225, 20/08/1990 P. 0010 - 0024. – [Electronic recourse]. Access mode: http://ec.europa.eu/taxation_customs/...tax/...convention/index

13. *Proposal for a Council Directive on a common system of taxation applicable to interest and royalty payments made between associated companies of different Member States*. Commission of the European Communities. Brussels, 04.03.1998 COM(1998) 67 final 98/0087 (CNS). – [Electronic recourse]. Access mode: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:1998:0067:FIN>

REFERENCES

1. Voynarenko M., Bereza A. *Klasterni obyednannya: mizhnarodny dosvid ta ukraïns'ki realii* [Cluster associations: international experience and Ukrainian realities]. *Ekonmist*, no. 10, 2013, pp. 27-30 [in Ukrainian].
2. Kellermann K., Kammer A. *Deadlocked European Tax Policy. Which Way Out of the Competition for the Lowest Taxes?* // *European Tax Policy*. Available at: http://library.fes.de/pdf-files/ippg/ippg-2009-2/2-09_a_kellermann_us.
3. *International Tax Handbook*. Bloomsbury Professional Ltd, Maxwellton House, 41–43 Bolto Road, Haywards Heath, West Sussex, RH16 1BJ, Nexia International 2013. Available at: <http://www.nexia.com/InternationalTaxHandbook>.
4. Francisco J. Delgado, María J. Presno, *Tax policy convergence in EU: an empirical analysis*. *Revista de Economía Mundial* 26, 2010, pp 53-83. Available at: <http://www.ugr.es/~montero/XVleap/93.pdf> [in Spanish].
5. *Taxation in European Union. Report on the Development of Tax Systems*. Commission of the European Communities. Brussels, 22.10.1996, COM(96) 546 final. Available at: http://aei.pitt.edu/38300/1/COM_96_546_final.pdf.
6. *Council Directive of 23 July 1990 on the common system of taxation applicable to mergers, divisions, transfers of assets and exchanges of shares concerning companies of different Member States (90/434/EEC)*. Available at: http://ec.europa.eu/taxation.../taxation/...tax/mergers_directive/index_
7. *Council Directive of 23 July 1990 on the common system of taxation applicable in the case of parent companies and subsidiaries of different Member States (90/435/EEC)*. Available at: http://ec.europa.eu/taxation_customs/taxation/...tax/...directive/index_
8. *Convention on 23 July 1990 the elimination of double taxation in connection with the adjustment of profits of associated enterprises (90/436/EEC)*. Available at: http://ec.europa.eu/taxation_customs/taxation/...tax/transfer.../index_
9. *Council Directive 2005/19/EC of 17 February 2005 amending Directive 90/434/EEC 1990 on the common system of taxation applicable to mergers, divisions, transfers of assets and exchanges of shares concerning companies of different Member States*. Available at: http://ec.europa.eu/taxation.../taxation/...tax/mergers_directive/index_
10. *Council Directive 2003/123/EC of 22 December 2003 amending Directive 90/435/EEC on the common system of taxation applicable in the case of parent companies and subsidiaries of different Member States*. Available at: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32003L0123>.
11. *Council Directive 2003/49/EC of 3 June 2003 on a common system of taxation applicable to interest and royalty payments made between associated companies of different Member States*. Available at: http://info.portaldasfinancas.gov.pt/.../EU_Council_Directive_200349EC.
12. *Convention on the elimination of double taxation in connection with the adjustment of profits of associated enterprises - Final Act - Joint Declarations - Unilateral Declarations 90/436/EEC*. Official Journal L 225, 20/08/1990 P. 0010 - 0024. Available at: http://ec.europa.eu/taxation_customs/...tax/...convention/index.
13. *Proposal for a Council Directive on a common system of taxation applicable to interest and royalty payments made between associated companies of different Member States*. Commission of the European Communities, Brussels, 04.03.1998 COM(1998) 67 final 98/0087 (CNS). Available at: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:1998:0067:FIN>.